

LJUDSKA GLASBA V VRTCU / Dr. Jerneja Žnidaršič / Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

UVOD

Ljudska glasba kot pomemben del naše kulture živi in se prenaša iz roda v rod. »Glasba, ki ji pravimo ljudska, je glasba širokih množic določenega časa in kraja, ki individualne stvaritve posameznikov sprejme, spreminja in prilagaja svojemu estetskemu občutnju« (Omerzel Terlep 1984, 3). Sodobno poimenovanje ljudskega izročila je povezano z izrazom dediščina in kulturna dediščina, ki obsega kulturne oblike oziroma načine življenja v vseh obdobjih in družbenih okoljih (Baš 2004, 292). Poznavanje glasbene zakladnice je nujen pogoj za ohranjanje ljudskega izročila.

Ljudska glasba obsega ljudsko pesem, ljudska glasbila in ljudski ples. Ljudska pesem je del kulturne dediščine določenega naroda, ki nastaja kot stvaritev posameznika in živi v skupnosti, za katero je značilna pretežno spontana, ustvarjalna oziroma poustvarjalna dejavnost. Ljudska glasbila so del ljudske instrumentalne glasbe, ljudski ples pa so plesne oblike, ki ne glede na izvor ali starost pomenijo sestavni del ljudske kulture. V ljudsko izročilo nekega naroda pa štejemo tudi ritmizirana besedila (npr. izštevalnice, uspavanke, voščila, oponašanja idr.) in druge glasbeno vokalne pojave (vriskanje, jodlanje, posnemanje instrumentalnih glasov ipd.) (Kumer 1977, 77).

Pomemben dejavnik pri srečanju otroka z ljudsko umetnostjo že v predšolskem obdobju je družina oz. starši in stari starši, ki so otroku prvi vzgojitelji. Veliko vlogo pri ohranjanju ljudskega izročila pa ima tudi vrtec, kjer vzgojitelji s sistematično zastavljeno glasbeno vzgojo pri otrocih vzbujajo, razvijajo in oblikujejo odnos do ljudske glasbe. V Kurikulu za vrtce (1999, 41–43) je v okviru področja dejavnosti umetnost zapisano, da se naj otrok sreča z ljudsko umetnostjo in obrtjo, ritmično izreka enostavne ljudske izštevanke, poje otroške, ljudske pesmi. Ljudsko tematiko moramo v vrtcu vključevati



v okvir različnih glasbenih dejavnosti: petja, igranja, poslušanja in ustvarjanja. Otroški svet pozna raznovrstne ljudske pesmi, ljudska glasbila, ritmizirana besedila, izštevanke, rajalne igre ...

Ljudska pesem, kot pravi Zmaga Kumer (2002), je sestavni del slovenske narodne kulture tudi danes, je enakovredna umetni poeziji in glasbi ter neodvisna ob njej, ker se ravna po svojih zakonih. Otroška ljudska pesem bi morala biti

prisotna v vsakdanjem življenju otrok. Ker so otroške ljudske pesmi vsebinsko in glasbeno preproste, jih lahko prepeva že najmlajši otrok. Seveda pa na izbiro ljudske pesmi vplivajo tematika, oblika, jezik in njena ritmično-melodična struktura. »Vsebinska pisanost otroških pesmi je odvisna od okolja, v katerem otrok odrasča. V pesmi podeželskih otrok je viden njihov stik z naravo, živalmi, ustvarjalnost mestnih otrok pa se navdihuje bolj v svetu tehnike. Otroške ljudske pesmi so velikokrat

zgolj igrivo rmanje besed, oponašanje raznih glasov. Govorijo tudi o vremenu, jedeh, prigodah na paši ali doma, skratka o vsem, kar se med otroki dogaja ali jim je blizu» (Kumer 1987, 169).

Ob petju ljudskih pesmi je pomembna tudi glasbena dejavnost igranje na ljudska glasbila. Ob najstarejših glasbilih, kot so trstenke, žvegle, oprekelj, cimbale, dvojnice, rogovi, okarina, lončeni bas, citre ..., poznamo tudi otroška ljudska glasbila in zvočila, ki so izdelana iz različnih materialov, predmetov, ki nas obdajajo, iz rastlin in plodov, npr. koruzne goslice, ropotulje, ritmična zvočila (pokrovke), raglja, klopotec, tanek papir in glavnik, piščali, rogovi iz lubja, trstenke ... Otroci iz mnogih preprostih zvočnih igrac izdelujejo glasbila, kot so: vetrnice (iz oreha, paličice in nitke), goslice (dva konca koruznega stebila primerno obdelajo in igrajo tako kot na violino), piskala (piskajo na gosje pero, slamo, regrat, trobentice, rezljajo piščalke, izdelujejo piske). Med otroška glasbila in zvočne igrače lahko uvrstimo vse, s čimer otroci muzicirajo, ustvarjajo zvok, se oglašajo, piskajo ali trobijo, ropotajo, drdrajo, drsajo po podlagi ali brenkajo, godejo, tolčejo (Cvetko 1991).

Vzbujanje otrokovega veselja do petja ljudskih pesmi, igranja na ljudska glasbila in poslušanja ljudske glasbe je eden izmed pomembnejših ciljev glasbene vzgoje v predšolskem obdobju. Da bomo lahko pri otrocih ohranjali ljudsko izročilo in oblikovali pozitiven odnos do kulturne dediščine, mora vzgojitelj sistematično pristopiti k načrtovanju, izvajanju in vrednotenju vzgojno-izobraževalnega procesa glasbene vzgoje.

CILJI RAZISKAVE

Na osnovi podanih izhodišč smo izvedli raziskavo, v okviru katere smo ugotavljali zastopanost ljudske glasbe v vrtcu, interes otrok do petja ljudskih pesmi, igranja na otroška ljudska glasbila in poslušanja ljudske glasbe v vrtcu ter aktivnosti vzgojiteljev na področju ohranjanja ljudskega izročila tudi v prostem času.

V raziskavo smo vključili vzgojitelje (n=198), ki vodijo oddelke različnih starostnih skupin (od 3. leta do 6. leta starosti) na območju Štajerske in Prekmurja. Podatke za raziskavo smo zbrali z anketnim vprašalnikom za vzgojitelje in jih kvantitativno obdelali ter prikazali s pomočjo frekvenčnih porazdelitev (f, f %).

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Rezultati raziskave

Kako pogosto vzgojitelji v vzgojno-izobraževalni proces vključujejo ljudsko glasbo?

Večina vzgojiteljev pogosto vključuje v vzgojno-izobraževalni proces petje ljudskih pesmi in redko igranje na ljudska glasbila ter dejavnost poslušanje ljudske glasbe. Pri obravnavanju ljudske tematike moramo poskrbeti za enakovredno zastopanost glasbenih dejavnosti. Naloga vzgojitelja je, da otroke spodbuja k petju ljudskih pesmi, ustvarjanju na otroška ljudska glasbila in zvočila, izdelovanju ljudskih glasbil in aktivnemu poslušanju ljudske glasbe.

Katere pesmi vzgojitelji pogosteje vključujejo v učni proces?

Večina vzgojiteljev pogosteje vključuje v učni proces umetne pesmi (pesmi, kjer je avtor znan). Vzgojitelji bi morali poskrbeti za enakovredno zastopanost umetnih in ljudskih pesmi, to pa pomeni, da bi v obdobju enega leta naučili otroke vsaj toliko ljudskih kot umetnih pesmi.

Koliko in katere otroške ljudske pesmi so se otroci naučili v obdobju enega leta?

Vzgojitelji so najpogosteje posegali po naslednjih ljudskih pesmih: Čukova ženitev, Barčica po morju plava, Marko skače, Jaz pa grem na zeleno travco, Majhna sem bila, Mi se imamo radi, Lisička je prav zvita zver, Šmentana muha, Moj očka ima konjička dva, Sijaj, sijaj sončece, Ob bistrem potoku je

mlyn, Petelinček je na goro šel, Rdeče češnje rada jem.

Iz tabele je razvidno, da so se otroci v povprečju v enem letu naučili le 1,8 pesmice. Iz pregleda zapisanih naslovov pesmi smo ugotovili, da otroci v različnih starostnih skupinah pojejo iste pesmi, da so vzgojitelji, glede na ritmično-melodično strukturo pesmi, izbirali pretežavne pesmi, ki pa so bile vsebinsko raznolike (pesmi o živalih, o naravi, o letnih časih, pesmi za rajanje in igro, šaljivke).

Ali otroci spremljajo petje ljudskih pesmi na glasbila?

Iz rezultatov je razvidno, da večina vzgojiteljev pogosto vključuje dejavnost spremljanje ljudskih pesmi na glasbila.

Na katera glasbila otroci spremljajo ljudske pesmi?

Otroci najpogosteje spremljajo ljudske pesmi na lastna glasbila (ploskanje, tleskanje, trkanje z rokami, udarjanje z nogami), mala ritmična glasbila Orfovega instrumentarija (ropotulje, palčke, triangel, boben, zvončki, činele) ter improvizirana glasbila, med katerimi le v manjši meri zasledimo tudi nekatere otroška ljudska glasbila in zvočila (koruzne goslice, orehove lupinice, trstenke, ritmična zvočila-pokrovke).

Pri katerih glasbenih dejavnostih z ljudsko tematiko otroci v vrtcu z veseljem sodelujejo?

Po mnenju vzgojiteljev večina otrok pogosto z veseljem sodeluje pri petju ljudskih pesmi, igranju na ljudska glasbila in poslušanju ljudske glasbe. Ker otroci izražajo veselje do glasbenih dejavnosti, bi morali vzgojitelji glasbene dejavnosti z ljudsko tematiko pogosteje vključevati v vzgojno-izobraževalni proces.

Ali so vzgojitelji dejavni na področju ohranjanja ljudskega izročila tudi v prostem času?

Iz rezultatov lahko sklepamo, da imajo vzgojitelji stik z ljudsko tematiko

Dejavnosti	Petje ljudskih pesmi		Igranje na ljudska glasbila		Poslušanje ljudske glasbe	
	f	f%	f	f%	f	f%
Odgovori						
Pogosto	133	67,2	44	22,2	31	15,7
Redko	65	32,8	128	64,7	121	61,1
Nikoli	0	0	26	13,1	46	23,2
Skupaj	198	100	198	100	198	100

Tabela 1: Pogostost vključevanja izvajanja in poslušanja ljudske glasbe v vzgojno-izobraževalni proces

Pesmi	f	f%	Starost otrok	3–6 let
Umetne	146	73,7	Število naučenih pesmi	350
Ljudske	52	26,3	Število vzgojiteljev oz. oddelkov	198
Skupaj	198	100	Povprečje naučenih pesmi	1,8

Tabela 2: Pogostost vključevanja umetnih in ljudskih pesmi v učni proces

Odgovori	f	f%
Pogosto	134	67,7
Redko	64	32,3
Nikoli	0	0
Skupaj	198	100

Tabela 3: Število naučenih ljudskih pesmi

Tabela 4: Pogostost spremljanja ljudskih pesmi na glasbila

Dejavnosti	Petje ljudskih pesmi		Igranje na ljudska glasbila		Poslušanje ljudske glasbe	
	f	f%	f	f%	f	f%
Odgovori						
Pogosto	156	78,7	177	89,4	122	61,6
Redko	42	21,3	21	10,6	76	38,4
Nikoli	0	0	0	0	0	0
Skupaj	198	100	198	100	198	100

Tabela 5: Dejavnosti, pri katerih otroci z veseljem sodelujejo

Dejavnosti vzgojiteljev	Pogosto		Redko		Nikoli		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Petje ljudskih pesmi	134	67,7	64	32,3	0	0	198	100
Igranje na ljudska glasbila	56	28,3	75	37,9	67	33,8		
Poslušanje ljudske glasbe	20	10,1	101	51	77	38,9		
Obisk kulturnih prireditev z ljudsko tematiko	33	16,7	84	42,4	81	40,9		
Sodelovanje v folklorni skupini	15	7,6	0	0	183	92,4		
Spremljanje knjižnih izdaj z ljudsko tematiko	98	49,5	58	29,3	42	21,2		

Tabela 6: Dejavnosti vzgojiteljev na področju ohranjanja ljudskega izročila v prostem času



tudi v prostem času. Večina vzgojiteljev pogosto prepeva ljudske pesmi in spremlja knjižne izdaje z ljudsko tematiko. Redko pa v prostem času igrajo na ljudska glasbila, poslušajo ljudsko glasbo in se udeležujejo kulturnih prireditev. Iz sodelovanja v različnih aktivnostih, lahko sklepamo, da so vzgojitelji dejavni na posameznih področjih, ki vključujejo ljudsko tematiko in imajo oblikovan pozitiven odnos do ljudskega izročila.

ZAKLJUČEK

Kot je razvidno iz rezultatov raziskave, glasbene dejavnosti z ljudsko tematiko niso v zadostni meri vključene v vzgojno-izobraževalni proces. Otroci bi se naj v vrtcu naučili več ljudskih pesmi in jih tudi pogosteje prepevali. Vzgojitelji bi morali poznati kriterije za izbiro ustrezne ljudske pesmi oziroma upoštevati razvitost glasbenih sposobnosti otrok in okolje, v katerem živijo. Prav tako bi morali več pozornosti posvetiti poslušanju

ljudske glasbe in igranju na ljudska glasbila. Svet otroških glasbil in zvočil je raznovrsten. Otroku lahko vsaka stvar predstavlja igračo, ki jo lahko spremeni v glasbilo, mu prisluhne in iz njega izvablja različne zvoke, ki ga spodbujajo k ustvarjanju.

V preteklosti sta bila zelo pomembna dejavnika ohranjanja glasbene kulturne dediščine tudi družina in način življenja v družbeni skupnosti. V današnjem času pa se način življenja spreminja, na glasbeni okus pa vse močnejše vplivajo mediji, vrtec, šola in kulturne ustanove. Zato bi morala družina, kot pomemben dejavnik v procesu ohranjanja ljudskega izročila, prevzeti aktivnejšo vlogo pri prenašanju svojega znanja na mlajše rodove. Eden izmed ključnih dejavnikov uspešnosti pa je vsekakor tudi vzgojitelj, ki naj bi že v najzgodnejšem obdobju otroka, s svojim znanjem in lastnim udejstvovanjem, pri otrocih vzbujal

veselje in oblikoval pozitiven odnos do kulturne dediščine našega naroda.

Literatura

Baš Angelos (2004) *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Cvetko Igor (1991) *Med godci in glasbili na Slovenskem*. Ljubljana: Sekcija za glasbeno narodopisje.

Kumer Zmaga (1977) *Etnomuzikologija: razgledi po znanosti o ljudski glasbi*. Ljubljana:

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.

Kumer Zmaga (1987) *Pesmi in šege moje dežele*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kumer Zmaga (2002) *Slovenska ljudska pesem*. Ljubljana: Slovenska Matica.

Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Omerzel Terlep Mira (1984) Slovenska ljudska glasba. *Revija glasbene mladine Slovenije*, let. 8: str. 14.